

УДК:141.7:316.422:321.01(477)

О.В. КРАСНОКУТСЬКИЙ (кандидат філософських наук, доцент, докторант кафедри соціальної філософії та управління)
Запорізький національний університет, Запоріжжя, Україна
E-mail: krasnokutskij@rambler.ru

СТАН І ОСНОВНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ОПТИМІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ІДЕОЛОГІЇ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ НА ЕТАПІ ЙОГО ТРАНСФОРМАЦІЇ

Стаття присвячена концептуалізації ідеології державотворення, аналізу її сучасного стану та основних факторів оптимізації її розвитку в українському суспільстві на етапі його трансформації.

Ключові слова: ідеологія, свідомість, держава, суспільство, державотворення, ідеологія державотворення, теорія державотворення.

Вступ

Розгляд проблеми формування ідеології державотворення передбачає вирішення низки актуальних питань, у тому числі тих, що пов'язані з аналізом сучасного стану та основних факторів оптимізації розвитку державотворчої ідеології в українському суспільстві на етапі його трансформації.

Мета статті: проаналізувати сучасний стан ідеології державотворення, а також основні детермінанти оптимізації її розвитку в українському суспільстві на етапі його трансформації.

Обговорення проблеми. Концептуальні підходи до проблеми ідеології досить різноманітні. Пошук її вирішення представниками західної, немарксистської суспільної думки відбувався в основному у руслі «соціології знання» К. Манхейма, який, як відомо, розглядав ідеологію в якості довільного судження про соціальні й моральні цінності, що виражає суб'єктивні інтереси різних класів, соціальних прошарків та груп населення, яке протиставлялось науці як об'єктивному й науковому знанню. Таке тлумачення ідеології у середині минулого сторіччя розвивали Р. Арон, Д. Белл, С. Ліпсет, К. Поппер та ін. Із їх іменами, зокрема, пов'язані становлення й розвиток концепції «деідеологізації». Намагаючись представити західну соціологію у якості «чистої науки», зазначені автори, під приводом «ненауковості будь-якої ідеології», вели активні гострі дискусії перш за все з представниками марксистсько-ленінської ідеології [1, с. 311].

Огляд робіт авторів, які досліджували вказану проблему з марксистських позицій, свідчить про наявність кількох підходів до розуміння феномена ідеології. Перший з них використовувався для позначення концепції ідей, певного їх тлумачення. Як відомо, в «Німецькій ідеології» засновники марксизму К. Маркс та Ф. Енгельс, обґрунтовуючи наукову неспроможність ідеологічної концепції, відповідно до якої «ідеї

панують над світом», обґрунтували діалектико-матеріалістичну концепцію, засновану на тому, що всі ідеї, вилучені з досвіду, відбивають дійсність або вірно, або спотворено. Другий підхід пов'язаний з прагненням розкрити ідеологію як «сферу думки, дії та виховання» [2, с. 9]. У даному випадку робиться спроба підвести під поняття «ідеологія» практично всю ідеологічну діяльність, результатом якої і є поява феномена. Серед дослідників-марксистів є і ті, хто, позначаючи поняттям «ідеологія» перекручену, спотворену, ілюзорну свідомість, змикаються в його тлумаченні з прибічниками соціології знання, концепції «деідеологізації». Ця точка зору, підтримана з боку прихильників перебудови в колишньому СРСР, у свій час сприяла формуванню негативного становлення до ідеології.

Після гострої критики марксизму й марксистської ідеології, розвалу СРСР, виникнення незалежних держав ставлення до ідеології поступово починає змінюватись. Замість суцільного, бездоказового несприйняття самого поняття «ідеологія» приходять прагнення суспільствознавців з'ясувати його зміст, наблизитись до розуміння сутності ідеологічних явищ [3; 4; 5]. Поняття ідеології з'являється у довідковій літературі. Зокрема, підсумовуючи найбільш уживані значення поняття «ідеологія», автори «Універсального словника-енциклопедії» вважають, що ним позначаються: 1) «система понять і позицій, що характеризують суспільство у певну епоху; 2) система поглядів, що виражають інтереси певного класу; 3) комплекс символів, міфів, інтелектуальних схем, мовних структур, що відбивають політичну і культурну ситуацію» [6, с. 545]. Слід зауважити, що кожне з наведених значень розкриває певну сторону феномена, висвітлює певне з його численних проявів. Однак при цьому поза увагою залишається його сутність. Вона, на нашу думку, може бути розкрита на шляхах аналізу свідомості, що, виступаючи в якості єдиного цілого по відношенню до буття, в межах цієї цілісності має складний, багаторівневий характер. Важливим структуроутворюючим елементом свідомості слугує практична свідомість, тобто розум, на який спирається мислячий суб'єкт, який здійснює матеріальну, почуттєво-предметну діяльність, що має своїм змістом освоєння та перетворення природних і соціальних об'єктів, складає загальну основу, рушійну силу розвитку людського суспільства й пізнання і що, як відомо, охоплює собою поняття «практика» [7, с. 522].

Нижній рівень практичної свідомості утворює «здоровий глузд» – погляди людей на оточуючу дійсність і самих себе, які стихійно формуються під впливом досвіду, і, оволодіваючи свідомістю їх, стають підвалинами практичної діяльності. Вищий рівень – сукупність теоретично обґрунтованих ідей і поглядів на ту ж оточуючу дійсність і самих себе, які сприймаються суб'єктом як правильні й потрібні у вирішенні тих чи інших завдань практики, утворюючи, в такий спосіб, ідеологію. Інакше кажучи, ідеологія виступає як теоретично обґрунтована практична свідомість. Відзначимо, що у вітчизняному суспільствознавстві традиційно домінувала точна зору, що ідеологія виступає в якості класової свідомості. Тим самим

штучно обмежувався суб'єкт, носій ідеології. Наприкінці існування СРСР це положення було поставлено під сумнів [1, с. 313]. Деякі дослідники (Г.Х. Шахназаров та ін.) справедливо наголошували, що сама природа, призначення ідеології зумовлює «соціальну ангажованість», але вона не обов'язково відбиває інтереси класів, оскільки є національні ідеології, релігійні тощо, а тому правильно говорити про її соціальний характер. І це дійсно так, оскільки, як відзначалось, ідеологія є практична свідомість, на яку спирається суб'єкт, що здійснює практичну діяльність, а остання являє собою соціальну форму руху матерії. Суб'єктом, носієм ідеології можуть виступати як класи, так і інші соціальні групи, суспільство в цілому, а також окремі особи. Зазначена обставина обумовлює складну мозаїку проявів ідеології, її багатоманітність. У той же час ідеологія завжди носить конкретний характер. Це обумовлюється, з одного боку, конкретністю суб'єкта, а з іншого, – конкретним змістом практичної свідомості, на яку спирається суб'єкт, що здійснює певну форму діяльності.

Відповідно до основних форм практичної діяльності уявляється правомірним виділяти: по-перше, ідеологію виробництва матеріальних благ, що обіймає знання, здобутті різними галузями технічних, сільськогосподарських та інших спеціальних наук, що засвоєнні та взяті на озброєння у якості правильних і потрібних учасниками трудового процесу; по-друге, ідеологію соціально-перетворюючої діяльності – складову частину практичної свідомості, що включає сукупність теоретично обґрунтованих ідей і поглядів, у яких відбивається існуюча соціальна реальність і ставлення до неї, що склалися в суспільстві, класі, іншій соціальній групі, у окремої особи; по-третє, ідеологію наукового експерименту – взяті на озброєння дослідником теоретичні напрацювання, на які спирається він, приступаючи до здійснення наукового експерименту. Безперечно, кожен із цих структуроутворюючих елементів системи ідеології, в свою чергу, може бути представлений у якості системи. Ідеологія соціально-перетворюючої діяльності включає у якості структуроутворюючих елементів ідеологію державотворення, ідеологію вдосконалення суспільних відносин, ідеологію виховання підростаючих поколінь тощо.

Ідеологія державотворення таким чином постає як сукупність теоретично обґрунтованих ідей і поглядів, що виражають ставлення до існуючої системи державного устрою та її можливих змін, що сприйняті у якості правильних і потрібних співгромадянами конкретного суспільства, утвореними ними соціальними групами, які приймають участь у їх практичній реалізації. Така, на нашу думку, сутність ідеології державотворення. Прояви її теж відрізняються багатоманітністю. Розуміння існуючого суспільного ладу, ставлення до нього з боку суб'єкта, що втілюється в ідеології державотворення, значною мірою обумовлюють його ставлення до всього реально існуючого буття, його соціальну значущу діяльність. Теоретична діяльність ідеологів має своїм результатом появу ідей як адекватно відбиваючих дійсність, так і спотворено. Виробництво ідей, відбиваючих її спотворено, формує можливість проникнення їх у

практичну свідомість, становлення міфологізованої, ілюзорної свідомості як її частини, одного з елементів структури. У реалізації такої можливості, перетворенні її в дійсність вирішальну роль відіграють, як правило, певні інтереси класів та інших соціальних груп, що детермінують як виробництво ідей ідеологами-теоретиками, так і їх просування в маси. Цьому, звичайно, сприяють і інші фактори. До них, зокрема, належать теоретичні помилки, хибні висновки наукового пошуку, що згодом так чи інакше просуваються в систему практичної свідомості. Ця обставина якраз і відіграє основну роль у формуванні негативного ставлення до ідеології.

Однак, говорячи про можливість виникнення ілюзорної, міфологічної свідомості, не слід ігнорувати існування й іншої можливості – формування наукової ідеології, що базується на дійсній науці, пізнаних законах і закономірностях суспільного розвитку, спираючись на них у своїх прогнозах, адекватно відбиває соціальну реальність. У будь-якому, в тому числі й українському суспільстві, ідеологія, а тим більше ідеологія державотворення, не може існувати, так би мовити, у «чистому вигляді». Інакше вона не змогла відігравати роль практичної свідомості. Помилково було б намагатися сьогоднішню ідеологію державотворення як українського суспільства в цілому, так і певної його соціальної групи вважати або повністю науковою, або тільки ілюзорною, міфологізованою. При оцінці їх мова, на нашу думку, повинна вестись про співвідношення зазначених частин, що при певних обставинах, під впливом відповідних факторів може змінюватись. А от як, у який спосіб, в якому напрямку будуть відбуватися зміни, це вже інше питання. І його слід розглядати окремо. Як і кожний історичний процес, ідеологія державотворення представляє собою сукупність послідовно змінюючих одне одного складових, історичних подій і станів, які об'єктивно склалися, і в якій знаходять свій вираз маюча певну спрямованість зміна суттєвих властивостей і відношень, притаманна перебуваючому у розвитку державному організму. Основними складовими процесу ідеології державотворення, на нашу думку, виступають, з одного боку, політична свідомість, а з іншого, правова. Політична свідомість виступає як утворююча складова процесу формування ідеології державотворення, а правова свідомість - як перетворююча наслідкова складова такого процесу.

Як і будь-який існуючий, перебуваючий у історичному розвитку феномен, ідеологія державотворення характеризується наявністю певних, стійких, що повторюються, внутрішніх, об'єктивних і необхідних зв'язків, тобто закономірностей, яким вона підпорядкована у своєму розвитку. Однією з таких основних закономірностей, на погляд автора, виступає взаємозв'язок політичної та правової свідомості, який детермінує становлення, розвиток, динаміку процесу державотворення як у всьому світі, так і в кожній країні, зокрема, й в Україні. На різних етапах історії людства даний взаємозв'язок має свої особливості прояву, обумовлюючи різний характер державотворчих владних відносин, становлення парадигм, практик

державотворення.

Пристаючи до пошуку загальних детермінант, надійних механізмів вдосконалення й оптимізації ідеології державотворення, ми, перш за все, маємо осмислити той її стан, що склався на сьогодні. Сьогоднішньому стану ідеології державотворення нашого суспільства властиві такі основні характерні риси. По-перше, відсутність чітко вираженої спрямованості розвитку суспільства. Більшість наших співгромадян не можуть відповісти на питання, яке ж суспільство, з яким державним устроєм ми прагнемо побудувати й будемо в Україні. Це стосується не тільки рядових робітників і селян, але й представників інтелігенції, нашої духовної еліти. Більше того, його іноді можна чути з самих високих трибун із вуст досить відповідальних, якщо не самих відповідальних осіб, високопосадовців, яким, здавалось би, самим Богом дано знати, куди вони ведуть свій народ, якої мети мають досягти. По-друге, внутрішня суперечливість, роздвоєння. Ця риса знаходить свій прояв у юридичному проголошенні України незалежною демократичною соціальною правовою державою й усвідомленні її значної фактичної залежності, перш за все, у сфері економічній, від провідних країн світу, Європи, Росії, чисельності фактів нехтування демократією, відсутності важливих соціальних гарантій, порушень прав і свобод людини, які зустрічаються на кожному кроці. Вона знаходить свій прояв і в падінні рейтингу різного рівня владних структур, керівників різних рангів, чиї розпорядження й публічні обіцянки часто й густо залишаються невиконаними. По-третє, різновекторність ідеологій державотворення провідних соціальних прошарків і груп українського суспільства. Як всім добре відомо, різняться, і при цьому суттєво різняться, оцінки нашого державного устрою сучасними заможними власниками заводів і корпорацій, будівельних організацій і транспорту, торговельних фірм і навчальних закладів, що не рідко придбані не зовсім чесним шляхом, і рядових трударів, високооплачувальних робітників окремих галузей економіки (металургія, морський транспорт, фінансові, банківські, страхові організації тощо), і тих, хто живуть на мізерну заробітну плату, зокрема представників установ бюджетної сфери. Розрізняється ідеологія державотворення й різних національних груп, релігійних конфесій і напрямків. По-четверте, зростання соціального песимізму, обумовлене неспівпадінням політичних обіцянок, що давались представниками політичних партій і рухів напередодні референдуму, проголошення незалежності України, під час виборів Президента, парламентських виборів, і реальною соціальною (політичною, правовою) дійсністю. Ця риса знаходить свій прояв у зростаючій втраті віри наших співгромадян у можливість будь-яких відчутних змін у житті суспільства, власній безпорадності, безвихідності, зниженні політичної активності, зростанні правового нігілізму, перш за все у найбільш мобільній частині суспільства – людей середнього віку й молоді. По-п'яте, синдром дива, що все більше вкорінюється в практичній свідомості, знесилюючи волю до життя, послаблюючи прагнення щось змінити на краще. Ця риса знаходить свій

прояв у традиційній для нашого народу бездіяльній замріяності, необґрунтованій надії на зміни в житті, очікуванні месії, що ось-ось має з'явитись і зразу ж вирішити всі проблеми. Слід враховувати й ту обставину, що в сучасних умовах, коли суспільство переживає релігійний ренесанс, коли церкви, релігійні організації, яким відкрито шлях до засобів масової інформації, культосвітніх установ і навчальних закладів, помітно підсилили свій вплив на свідомість людей, проникнення цього синдрому в ідеологію набуло значно більшої можливості й майже зовсім не зустрічає протидії з боку науки. Завершуючи оцінку стану ідеології державотворення, ми переходимо до розгляду основних детермінант оптимізації її розвитку в умовах сучасного українського суспільства. При цьому слід наголосити, що для того, щоб добитися бажаних змін в ідеології державотворення, необхідна надійна теорія.

В Україні за роки її незалежності з'явилися цікаві теоретичні напрацювання таких суспільствознавців, як В.Г. Кремінь, В.М. Ткаченко, В.П. Андрущенко, М.І. Михальченко, В.В. Медведчук та ін. [8; 9; 10]. Однак, говорити про наявність розгорнутої теорії державотворення ще рано. Рано тому, що відсутній привабливий соціально-політичний ідеал – той політичний, державний лад, до якого будуть прагнути у своїх думках, почуттях і діяннях наші співгромадяни. Його пошук теоретиками партій і рухів або концентруються на прагненні відродити, реанімувати минуле, віддалене від сучасного більш-менш товщою чи тоншою стіною років, або зовсім виноситься за межі реального процесу історичного розвитку України. Ідеал, так би мовити, шукається десь на стороні. З упевненістю стверджуємо, що і перший, і другий з цих шляхів не мають подальшої перспективи. Перспективним може бути лише науковий пошук, що спирається на об'єктивний аналіз історичного розвитку українського суспільства, який, враховуючи минулий досвід, виходить із теперішнього стану країни й націлений на досягнення кращого майбутнього. Інакше кажучи, пошук привабливого суспільно-політичного ідеалу України слід вести на шляхах її соціального прогресу. Під останнім ми розуміємо всебічний і гармонійний розвиток суспільства, його економіки й культури, зростання матеріального добробуту народу й розквіт його духовного життя, підвищення ступеню свободи особистості кожного громадянина у розвитку своїх соціально значущих, тобто цінних і потрібних суспільству здібностей.

Наступна умова, якої треба додержуватись для того, щоб говорити про наявність теорії державотворення, – чітке визначення шляхів і засобів досягнення поставленої мети, ідеалу. Згадаємо минулі вибори Президента. Всі кандидати на цю найвищу в Україні державну посаду не скупились на різні, як у таких випадках робиться, обіцянки. Але жоден із них не запропонував альтернативних джерел фінансування, за допомогою яких буде реально забезпечуватись виконання його передвиборчих обіцянок і програм. Та й самі програми кандидатів не мали суттєвих відмінностей одна від одної. І ці обставини відіграли далеко не останню роль у тому виборі,

який зробила більшість наших співгромадян, що прийшли на виборчі дільниці. Наявність науково-обґрунтованої теорії з привабливим соціально-політичним ідеалом, чіткої розробки шляхів і засобів його досягнення, як відзначалось, є необхідним фактором для формування життєздатної ідеології державотворення, яка більшою мірою відповідає б потребам суспільства. Але й цього ще замало. Наші суспільствознавці, що «дарують світу» свої об'ємні праці, сподіваються, що їх читають широкі маси. Та, на жаль, це не так. Зазначені праці, що видаються сьогодні невеликими тиражами читають в основному спеціалісти, дослідники, яких цікавить певна проблема. Для того ж, щоб теорія оволоділа масами, пронизала практичну свідомість, перетворившись на ідеологію, необхідне її просування в маси, необхідна ефективна система агітаційно-пропагандистських заходів.

Гетьманський синдром, яким позначена діяльність якщо не всіх, то більшості лідерів політичних партій і рухів, створює перепону на шляху до формування такої системи, одночасно відкриваючи можливість безперепонного впливу на суспільну свідомість ззовні, маніпулювання нею. Свідченням того слугує забитий іноземними фільмами та неякісним продуктом наш телекіноекран. Вкрай погано використовуються можливості державних вузів, їх суспільствознавчих кафедр, культурно-освітніх закладів. Більшість з останніх перебуває в милостині, яку одержують з рук бізнесменів та різних сумнівних організацій. Важливу роль у розвитку ідеології державотворення покликані відігравати символи незалежної України. До них, на нашу думку, слід, перш за все, віднести програми ракетобудування й космічної техніки, літакобудування тощо. Такі програми-символи мають бути визначені в кожній галузі економіки, у кожному регіоні. Здійснення, реалізація їх дасть змогу зробити необхідні кроки від проголошеної, юридично закріпленої незалежності до незалежності фактичної, буде сприяти залученню наших співгромадян у господарчу й політичну діяльність, боротьбі з безробіттям, злочинністю і тим самим впливати на поступальний розвиток політико-правового буття, формування так потрібної суспільству ідеології державотворення.

Необхідним фактором, детермінантою оптимізації розвитку ідеології державотворення в українському суспільстві на етапі його трансформації є наявність політичної сили, здатної взятися за розв'язання зазначених проблем. Такою силою може стати блок партій, що виражають інтереси класів, соціальних прошарків і груп, які співпадають із потребами поступального розвитку України – блок партій соціального прогресу. Вітчизна, народ мають право сподіватися на те, що серед наших політичних діячів, партійних лідерів не сьогодні, так завтра знайдуться ті, хто, відкинувши власні амбіції, подолавши горезвісний гетьманський синдром, віддадуть свої знання, сили й досвід святій справі – єднанню нашого суспільства, побудові незалежної України.

Висновки

Ідеологія державотворення – це сукупність теоретично обґрунтованих ідей і поглядів, що виражають ставлення до існуючої системи державного

Краснокутський О.В., 2012

устрою та її можливих змін, що сприйняті у якості правильних і потрібних співгромадянами конкретного суспільства, утвореними ними соціальними групами, які приймають участь у їх практичній реалізації. Характерні риси сучасного стану ідеології державотворення в Україні: а) відсутність чітко вираженої спрямованості розвитку суспільства; б) внутрішня суперечливість, роздвоєння; в) різновекторність ідеологій державотворення провідних соціальних груп українського суспільства; г) зростання соціального песимізму; д) синдром дива. Серед основних детермінант оптимізації розвитку ідеології державотворення в українському суспільстві на етапі його трансформації необхідно виділити: по-перше, наявність теорії державотворення з привабливим соціально-політичним ідеалом, чіткої розробки шляхів і засобів його досягнення; по-друге, існування ефективної системи агітаційно-пропагандистських заходів національного державотворення; по-третє, наявність програм-символів незалежної України; по-четверте, створення блоку партій соціального прогресу.

Перспективи подальших наукових досліджень: розгляд вдосконалення структури власності на знаряддя й засоби праці як економічної основи, чинника оптимізації розвитку політичного й правового буття, а разом з тим і державотворчого процесу в сучасному українському суспільстві.

Список літератури

1. Воловик В.І., Лепський М.А., Бутченко Т.І., Краснокутський О.В. Соціальна філософія. – Запоріжжя: Просвіта, 2011.- 376 с.
2. Биккенин Н.Б. Социалистическая идеология. – 2-е изд., доп. – М.: Политиздат, 1983. – 414 с.
3. Андрущенко В.П., Михальченко М.І. Сучасна соціальна філософія. Курс лекцій. Видання друге, виправлене й доповнене. – К.: «Генеза», 1996. – 368 с.
4. Бех В.П. Генезис соціального організму країни: Монографія. – 2-е вид., доп. – Запоріжжя: Просвіта, 2000. – 288 с.
5. Таран В.О. Ідеологія перехідного суспільства: (соціально-філософський аналіз ідеологічного процесу в пострадянській Україні): Монографія. – Запоріжжя: ЗЮІ МВС України, 2000. – 316 с.
6. УСЕ: Універсальний словник-енциклопедія // Гол. ред. ради чл.-кор. НАНУ М. Попович. – К.: «Ірина», 1999. – 1551 с.
7. Философский энциклопедический словарь / Гл. ред.: Л.Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев и др. – М.: Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.
8. Кремень В.Г., Табачник Д.В., Ткаченко В. М. Україна: альтернативи поступу. Критика історичного досвіду. — К.: Фірма "ARC-UKRAINE", 1996. - 890 с.
9. Кремень В.Г., Ткаченко В.М. Україна: шлях до себе. Проблеми суспільної трансформації. Навч. посібник - Київ: Видавничий центр "Др Ук", 1998. – 446 с.
10. Медведчук В. Україна: Актуальні питання розвитку суспільства,

держави і права. – К.: Інтерпрес ЛТД, 1999. – 236 с.

А.В. КРАСНОКУТСКИЙ

Запорожский национальный университет, Запорожье, Украина

E-mail: krasnokutskij@rambler.ru

**СОСТОЯНИЕ И ОСНОВНЫЕ ДЕТЕРМИНАНТЫ ОПТИМИЗАЦИИ
РАЗВИТИЯ ИДЕОЛОГИИ ГОСУДАРСТВЕННОГО СТРОИТЕЛЬСТВА В
УКРАИНСКОМ ОБЩЕСТВЕ НА ЭТАПЕ ЕГО ТРАНСФОРМАЦИИ**

Статья посвящена концептуализации идеологии государственного строительства, анализу её современного состояния и основных факторов оптимизации её развития в украинском обществе на этапе его трансформации.

Ключевые слова: идеология, сознание, государство, общество, государственное строительство, идеология государственного строительства, теория государственного строительства.

A. KRASNOKUTSKIY

Zaporozhye national university, Zaporozhye, Ukraine

E-mail: krasnokutskij@rambler.ru

**STATE AND THE BASIC DETERMINANTS OF THE OPTIMIZATION OF
THE DEVELOPMENT OF THE IDEOLOGY OF STATE BUILDING IN THE
UKRAINIAN SOCIETY IN THE STAGE OF ITS TRANSFORMATION**

Article is dedicated to the conceptualization of the ideology of state building, to the analysis of its contemporary state and basic factors of the optimization of its development in the Ukrainian society in the stage of its transformation.

Key words: ideology, consciousness, state, society, state building, the ideology of state building, the theory of state building.

Стаття надійшла до редколегії 08.05.12

Прийнята до друку 12.05.12